

ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ СПОСОБУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

Ілона НЕКРАСОВА

Copyright © 2010

Сутнісний зміст. У статті вперше описані методологічні засади діагностики способу життя (тут і далі – СЖ) як комплексного психологічного конструкта. Проведено міждисциплінарний системний аналіз трансформації СЖ людини у філогенезі як психологічної моделі її взаємодії з навколишнім світом. Описано еволюційні детермінанти вказаної трансформації, що розглядаються як діагностичні дескриптори його структури. На підставі застосування поняття “норма соціальної поведінки” розроблено *інтегральну характеристику СЖ* – уявлення про його *конструктивність*. Відокремлено *сміслові, структурні та функціональні дескриптори* комплексної психологічної діагностики пропонованої суб’єктивної моделі.

Постановка проблеми. У сучасних дослідженнях, порівняно із пояснювальним, більш поширеним виявляється соціально-описовий підхід до дослідження СЖ людини. За цих обставин розповсюджено розуміння способу життя як сукупності форм життєдіяльності загалом, що нібито автоматично відтворюють внутрішній світ людини [1; 8]. Ціннісно-сміслові і суб’єктивно-оцінкові характеристики СЖ розглядаються в лінійній залежності від об’єктивних умов і властивих суб’єктові психофізіологічних особливостей [8], а центральним елементом у структурі СЖ особистості, що відповідає за його якісну оцінку, узагальнено проголошується суб’єктивне почуття задоволеності життям [5; 8; 10].

То ж не дивно, що психологічні механізми виникнення структурних новоутворень суб’єктивної моделі СЖ людини досі залишаються невідомими, адже якщо вони й визначаються як самостійний предмет подібних досліджень, то не спираються на попереднє відокремлення його психологічної структури і компонентів комплексної діагностики. У будь-якому разі існуючий методологічний ракурс розробки

проблеми не дає змогу зрозуміти, що ж являє собою СЖ як власний досвід переживання особистістю подій власного життєвого шляху, яким є психологічний механізм суб’єктивного вибору фізичних і духовних умов життя, що створюють підґрунтя для виникнення суб’єктивного задоволення повсякденням.

Сучасні аналогічні дослідження характеризуються, по-перше, дескриптивністю і недостатнім рівнем структурно-функціонального осмислення поняття СЖ, по-друге, відсутністю системних міждисциплінарних досліджень, методологія яких би мала ґрунтуватися на принципах саморозвитку та єдності умов і діяльності і, по-третє, різноманітними за формою і методами дослідження СЖ, які, на жаль не мають єдиної теоретичної платформи, яка б інтегрувала всі наявні на сьогодні уявлення про психічну реальність. Крім того, сучасні теорії й концепції СЖ характеризуються недостатньою діагностичною надійністю і прогностичністю, відрізняються неповнотою і “паразитними властивостями” [6; 8], не містять науково обґрунтованих психологічних референтів цього поняття, які б презентували спосіб життя як комплексний конструкт психологічного дослідження [5; 8].

В контексті системних уявлень про СЖ поняття його структури слушно розуміти як метод зв’язку між елементами життєдіяльності людини, де останні нерівнозначні, взаємно координовані і впорядковані у певну функціональну ієрархію [3], на відміну від того, як вони презентуються в наявних описових розвідках [5; 8]. Значно ускладнює ситуацію дослідження й те, що структурні компоненти аналізу СЖ як соціально-психологічного феномена характеризуються не тільки різноманітністю предметних галузей, а й різними рівнями своєї розробленості й методологічної формалізації. Неможливість для безпосереднього

спостереження багатьох структурних характеристик *СЖ* (глибинні ціннісно-сміслові утворення психіки, аперцептивний досвід особистості, її смислова й ціннісна ієрархія, здатність до рефлексії та смислотворення) зумовлюють складність експлікації й пояснення закономірностей формування структури і структурних компонентів *СЖ*, консультативної роботи психолога із клієнтом. Принципи системного і цільового психічного спричинення [1; 2; 4; 9] становлять методологічне підґрунтя дослідження, під час проведення якого використовувалися методи типологізації, систематизації і генетичного аналізу. Основними умовами системно-комплексного вивчення *СЖ* були цілісність, ієрархічність, структурність, множинність (як можливість задіяти не тільки математичні, а й кібернетичні описові моделі).

Дослідження спирається на ідею про залежність окремих компонентів *СЖ* особистості від властивостей її цілого, тобто, самої особистості як цілісної системи соціальних відносин і психічних властивостей. Вважається, що мету розвитку будь-якої системи спричинюють певні інтрапсихічні і задані соціокультурні умови. Відтак *СЖ* – це суб'єктивно мотивований вибір певних фізичних та духовних обставин життя, що відображає систему власних уявлень особистості стосовно себе, інших, навколишніх штучного і природного середовищ, а також передбачає осмислення нею критичних життєвих подій відповідно до мети досягнення почуття екзистенційного задоволеності [1, с. 442–443].

Авторська ідея. Висвітлити можливості застосування системного підходу в розв'язанні комплексних проблем у межах неklasичної парадигми психологування. Зважаючи на те, що *СЖ* є комплексним конструктом дослідження, структурні компоненти якого характеризуються різним рівнем формалізації і розробленості, нижче викладені результати методологічної розробки *СЖ*, що становить авторський внесок у розробку процедур комплексних міждисциплінарних досліджень. Водночас відокремлені структурні характеристики *СЖ* розглядаються як його діагностичні дескриптори.

Ключові слова: спосіб життя, детермінанти трансформації *СЖ*, керівні оператори, конструктивність способу життя, метасистемний перехід, психічна еволюція, рефлексія, смисли, дескриптор, суб'єктивна модель *СЖ*.

Виклад основного матеріалу дослідження.

З погляду системного підходу до аналізу психічної еволюції [3; 4; 6; 8] психіка проходить кілька послідовно змінюваних стадій (за О.М. Леонтьєвим): “елементарна сенсорна психіка → перцептивна психіка → інтелектуальні програми поведінки → свідомі психіка” [4], що у співвідношенні з теорією організації рівнів відображувальної функції психіки, за П.Я. Гальперіним, відповідає фізичному, фізіологічному, суб'єктивному та особистісному рівням відображення об'єктивної дійсності [2]. Якщо розуміти *СЖ* як сформований у філогенезі найбільш відповідний для представників виду Homo алгоритм виживання й взаємодії з навколишнім світом, то результативно трансформація *СЖ* може бути описана в контексті застосування кібернетичного поняття “метасистемний перехід” [6; 9].

Зауважимо, що названий перехід, згідно з концепцією В. Турчина, присутній у будь-якому поступі з етапу на етап в еволюції метасистеми. Метаперехід утворює найвищий рівень організації останньої – *метарівень*, що постає як керуючий елемент стосовно рівня організації інтегрованих на попередній стадії підсистем. З функціонального погляду, метасистемний перехід полягає у тому, що нижче наявна керівна діяльність скеровується на вищому етапі, унаслідок чого з'являється якісно новий вид діяння [3; 11]. До того ж, якщо розглядати, відповідно до кібернетичної теорії В. Турчина, психіку як таку, котра здатна до біосоціальної самоорганізації, а суб'єктивну модель *СЖ* як її похідну, то у разі керуючих мегарівнів організації цієї метасистеми слушно виділити граничні життєві смисли, рефлексію, глибинні ціннісно-сміслові (ментальні) структури психіки, психічне неусвідомлюване, рівень розвитку інтелекту, вроджений тип нервової системи. Натомість керованими більш дрібними підсистемами будуть характер, стереотипи, установки, мотиви, когнітивні стилі й т. ін.

Якщо співвіднести вищеназвані стадії еволюції психіки із рівнями функціонування метасистеми, то доречно виокремити три самостійних метасистемних переходи, що відображають ускладнення психіки й трансформацію структур способу життя антропоїдів в контексті філогенезу. Так, згідно з концепцією антропогенезу Б.Ф. Поршнева [7], що спирається на ідею природно-пасивної адаптації антропоїдів у середовищі представників тваринного світу, первісній людині було життєво важливо мирно співіснувати з більш витривалими й пристосованими до життя в дикій

природі хижаків. Внаслідок цього здатність до наслідувальної діяльності (імітації) імовірно розглядати як умову виживання найдавніших людей і як основу для уможливлення психічної еволюції із позицій метасистемного переходу, у тому числі й СЖ як видової програми поведінки.

Здатність аналізаторних систем давніх антропоїдів до ускладнення й розширення своїх функціонально-модальних характеристик, зокрема аналізаторних, зумовила можливість для виду *Номо* виокремитися у ролі керуючої стосовно інших видів. Тому перший метасистемний перехід у контексті філогенезу антропоїдів доречно каузально описати у вигляді схеми: *“різноманітність видів (психічне багатоманіття форм життя на землі) → виділення керуючого виду стосовно інших (психіка представників Номо)”*. Іншими словами, керуючий оператор на першому етапі виділяється на рівні морфофункціональних особливостей нервової системи – потенційної спроможності, здатності сенсорних аналізаторних систем антропоїдів до розширення своїх модальних і функціональних характеристик. Відповідно до концепції В.Ф. Турчина [11], він ґрунтується на чотирьох засадничих фундаментальних метасистемних переходах: *“керування положенням → рух”*, *“керування рухом → подразливість”*, *“керування подразливістю → складний рефлекс”*, *“керування складними рефлексами → асоціювання”*, які становлять послідовні етапи психічної еволюції всіх інших видів та інтегрують той рівень, якому відповідає на момент свого відокремлення як керуюча психіка виду *Номо* [7]. Проміжним результатом еволюції психіки у межах першого переходу є поява другої сигнальної системи як позначки, коли антропоїди набувають здатності до здійснення найпростіших інтелектуальних операцій. Тому другий метасистемний перехід доречно подати такою формулою: *“керуюча психіка виду Номо → керування власними видовими програмами поведінки”*. Відповідно до концепції психічної еволюції О.М. Леонтьєва, тут мовиться про етап появи інтелектуальної психіки, де керуючими операторами постають друга сигнальна система й здатність антропоїдів до абстрактного мислення, що й уможливорює їх керування власними видовими програмами поведінки, щоправда не виходячи за межі видової, генетично зумовленої, поведінкової моделі.

Третій метасистемний перехід одночасно відносимо і до філогенезу, і до онтогенезу,

оскільки він перебуває у точці їхнього збігу. Надалі слушно говорити про те, що кожен окремий представник виду *Номо* (еволюційного типу *Номо sapiens*) стає здатним до формування унікальної життєвої історії й власної моделі СЖ. Цей метасистемний перехід описується формулою: *“керування власними видовими програмами поведінки → проектування життєвої перспективи (перетворення зовні заданих умов життєдіяльності)”*. При цьому керуючими операторами на даному етапі постають смисли й рефлексія, а перетворення зовні заданих умов життя особистості здійснюється за допомогою самостійно спроектованих нею поведінкових і смислових моделей взаємодії з навколишнім світом. Відокремлені оператори – це специфічні філогенетичні чинники, що впливають на формування способу життя у філогенезі, й одночасно це базові детермінанти трансформації суб’єктивної моделі СЖ в онтогенезі.

Викладене – наочно й узагальнено – подамо у вигляді таблиці, що впорядковано відображає схему еволюції психіки як метасистеми у філогенезі з виокремленням метасистемних переходів і з визначенням сформованих на кожній стадії керуючих психікою та СЖ антропоїдів системних операторів (*див. табл.*). Останні являють собою філогенетичні чинники життя людини, що одночасно впливають на формування суб’єктивної моделі СЖ як базові детермінанти трансформації її і в онтогенезі. Зауважимо, що будь-які новоутворювання людської психіки, у тому числі й структурні компоненти особистості, до яких належить ціннісно-смілова модель СЖ, з погляду свого формування у філогенезі, пояснюються принципом переважання “функції над органом” [2; 4; 9]. А це означає, що сформування певних психічних утворень (наприклад, смислової моделі СЖ, життєвих цінностей, мотивів поведінки тощо) відбувається під тиском реальних вимог життям і має свою самостійну функціональну значущість для втілення найважливіших вітальних потреб особи-суб’єкта. Тому рефлексія й здатність до смислотворення сформувалися як детермінанти трансформації СЖ у філогенезі тільки за умови постійної актуалізації цих психічних функцій у процесі антропогенезу, що було спричинено ускладненням СЖ антропоїдів унаслідок еволюційного поширення системи їх соціальних і трудових відносин, а також зародженням культурних відмінностей.

У цьому аналітичному контексті соціальний чинник як детермінанта СЖ є домінуючим

*Співвідношення етапів еволюції психіки
й функціональної спрямованості способу життя у філогенезі*

№ п/п	Рівень еволюції психіки у філогенезі (за О.М.Леонтьєвим)	Рівень розвитку функції відображення як відповідної реакції організму в системі відношень «організм - середовище» (за П.Я.Гальперіним)	Метасистемні переходи як етапи еволюції психіки у філогенезі (згідно з кібернетичною теорією розвитку біосоціальних систем В.Турчина)	Керуючі оператори метасистемного переходу	Основна функціональна спрямованість способу життя як алгоритму взаємодії у системі «організм-середовище»	Зовнішньо задані умови життєдіяльності людини (природні, біологічні, соціальні, культурні)
1	Стадія елементарної сенсорної психіки (прості недиференційовані реакції організму в рамках зовнішньо заданих умов навколишнього життєвого середовища)	Рівень фізичних дій. Організм поводить себе індіферентно стосовно зовнішньо заданих умов життєактивності	Різноманітність видів як розмаїття форм психіки у філогенезі → виділення психіки як керівної стосовно інших видів психіки (психіка представників виду Номо)	Морфофункціональні особливості нервової системи у вигляді потенційної здатності до відбору й закріплення корисної сенсорної інформації на підставі розширення модальних і функціональних характеристик сенсо-аналізаторних систем. Прості й складні умовні рефлекси	Пасивне відображення без перетворення зовнішньо заданих умов життєдіяльності, диференціації зовнішніх подразників (абіотичні/біотичні) і зміни біологічно спричинених алгоритмів поведінки організму	Постійні й індіферентні стосовно реагуючого організму
2	Стадія перцептивної психіки (прості, диференційовані залежно від абіотичних /біотичних подразників умовнорефлекторні реакції організму в межах зовнішньо заданих умов навколишнього середовища)	Рівень фізіологічних дій. Організм виявляє себе на рівні пасивного відображення, вибірково щодо зовнішньо заданих умов середовища життєздійснення			Керівна психіка виду Номо → керування як розширення й модифікація власних видових програм поведінки при збереженні постійності останніх, тобто поява інтелектуальної психіки	Друга сигнальна система, абстрактне мислення. Здатність до усвідомленого відбору, передачі й закріплення корисного життєвого досвіду на основі утворення складних безумовних рефлексів
3	Стадія інтелектуальної психіки (складні диференційовані залежно від абіотичних/біотичних подразників безумовнорефлекторні реакції організму в рамках зовнішньо заданих умов навколишнього середовища, модифікація поведінки організму у форматі вроджених видових програм поведінки)	Рівень суб'єктивних дій. Організм виявляє себе на рівні активних диференційованих реакцій на зовнішньо задані умови навколишнього середовища. Можлива модифікація поведінки у рамках константності видових вроджених програм поведінки	Керування власними видовими програмами поведінки на основі рефлексії й смислотворчості → проектування життєвої перспективи, а також перетворення зовнішньо заданих умов середовища через певні поведінкові й смислові моделі взаємодії особи із соціумом	Рефлексія й смисл. Побудова суб'єктивної ієрархії смислів як значеннєвих орієнтирів життєдіяльності на основі рефлексивної оцінки, відбору й систематизації конструктивного життєвого досвіду. Здатність психіки до самоспричинення		
4	Стадія свідомої психіки (складні безумовно рефлекторні прогностичні реакції організму поза межами зовнішньо заданих умов навколишнього середовища, модифікація вроджених видових програм поведінки, що здійснюється на основі прогностичної моделі майбутнього)	Рівень особистісних дій. Організм виявляє себе на рівні створення моделей прогнозованого майбутнього й утілення тих схем поведінки, які можуть не спиратися на зовнішньо задані умови середовища життєдіяльності				

на більш пізніх етапах антропогенезу й менш давнім порівняно з морфофункціональним. Він як першопричина СЖ у філогенезі, – це передусім система колективних уявлень про життя, що з'являється тоді, коли відокремлюються такі керуючі психікою виду Номо оператори, як рефлексія і смисли. Принаймні очевидно, що соціальний фактор як детермінанта СЖ з'являється у точці збігу філогенезу й онтогенезу представників виду Номо, а тому саме

з цього моменту стає можливою психічне само-спричинення людини та її способу життя.

У поступі соціоментальної диференціації життя первісних людських спільнот саме соціальний фактор стимулював виникнення певних культурних відмінностей їх СЖ. Водночас на більш пізніх етапах він визначально впливав і на формування суб'єктивної моделі цього способу як базової причини трансформації останнього в онтогенезі. Причому куль-

турні відмінності сформувалися у вигляді системи універсальних етикокультурних уявлень щодо того, як треба жити, якими є норми й вимоги соціалізації, що повно відображено в концепції ціннісної єдності або базового ціннісно-семантичного ментального поля *СЖ* етнічних спільностей (див. S. Schwartz [12; 13]). Відтак з ускладненням матриці соціальних відносин фізична цілісність виду більше не становить головну мету *СЖ* первісної людини [2; 5; 7; 11]. До того ж під час диференціації праці й розвитку культури первісних спільнот їхнє духовне й психічне прогресування, так само як і фізична захищеність, являють собою триєдність головних життєвих завдань. На рівні найважливіших людських потреб це утілюється у таких універсальних культурних цінностях, як сім'я, діти, доступ до харчових і матеріальних ресурсів, можливість самореалізації, соціальне визнання і т. п. [2; 6; 7; 8]. Проте, спосіб реалізації цих цінностей відрізняється у різних етносів, оскільки вони формувалися при очевидній еволюційній єдності споконвічних природних і біологічних умов життя в наших предків, але зазнали змістово-інтерпретаційної зміни внаслідок розмежування територій перебування, наявності різних кліматичних і сформованих набагато пізніше культурних і соціальних умов. Важливо й те, що сукупність засадничих цінностей і смислів утворюють глибинний ціннісно-смісловий (ментальний) прошарок психіки будь-якої людини та опосередковують її суб'єктивну модель *СЖ*.

Загалом з появою соціального фактора як системної детермінанти *СЖ* в антропогенезі формується головна його якісна характеристика – *конструктивність* як певний якісний стан сформованих взаємин особистості з навколишнім світом у контексті того, наскільки суб'єктивно визначені матеріальні, фізичні й духовні умови життя відповідають колективно схваленим нормам та уявленням про нього, про найбільш поширені і схвалені суспільством форми взаємодії людини із довкіллям як у масштабах спільноти, так і в окремо взятому форматі окремого людського існування.

Зазначена характеристика не становить емпірично виведений дескриптор як спосіб організації людського життя, оскільки її коректно віднести до історично сформованих у процесі еволюції виду *Номо* природних ознак видової моделі *СЖ*. Так, до основних філогенетичних референтів конструктивності *СЖ* належать такі найбільш ранні еволюційні характеристики, як “нормативність” і “соціальність”, що

можна обґрунтувати в контексті введення поняття “норма соціальної поведінки”.

В антропології це поняття змістовно розкривається через здатність представника виду дотримуватися константності у своїй поведінці у рамках її конгруентності найбільш фундаментальним, еволюційно сформованим і генетично закріпленим, видовим вимогам у вигляді наслідуваних поведінкових програм чи сукупності колективних уявлень стосовно того, як індивід має поводитися у певних ситуаціях [7; 9]. У першому випадку говоримо про інстинкти, в другому – про глибинні (ментальні) ціннісно-сміслові структури психіки. Перші розглядаються як регулятори *СЖ* у вимірі примітивної психіки (наприклад, для тварин), другі – як регулятори *СЖ* стосовно високорозвиненої психіки людини, що характеризується наявністю другої сигнальної системи й абстрактно-логічним мисленням.

Отож, як у філогенезі, так і в онтогенезі, процес індивідуалізації (формування особистісної автономії через аутоідентичність) завжди розгортається як вторинний щодо процесу соціалізації й припускає спочатку симбіоз із колективними нормами, і тільки потім, на підставі суб'єктивної їхньої асиміляції, уможливорює здатність суб'єкта формувати власну ціннісно-сміслову систему. Тому “соціальність” і “нормативність” *СЖ* як орієнтації повсякденної поведінки на прийняті соціальні норми, коли суб'єктивний вибір матеріальних і духовних умов життя узгоджується із загальноприйнятими уявленнями про унормованість і прийнятність, повинні розглядатися як об'єктивний критерій конструктивності *СЖ* людини.

Важливою є також така характеристика, як “просуб'єктність”, що виявляється в оцінці того, настільки людина в ціннісно-смісловому вимірі адекватна сама собі, тобто наскільки може жити й живе відповідно до своїх поглядів і переконань, навіть якщо вони і йдуть урозріз із деякими соціальними нормативами (наприклад, у випадку соціально адаптованої маргінальності), вочевидь є суб'єктивним критерієм конструктивності моделі *СЖ*. У будь-якому разі можна сформулювати основні положення, що описують процес метасистемної трансформації *СЖ* у філогенезі.

Зумовлений рівнем психічної еволюції, найдоцільніший з погляду фізичної цілісності виду спосіб взаємодії антропоїдів з навколишнім середовищем, становить еволюційну модель їхнього *СЖ*. Остання спричинена морфофункціональними характеристиками людського

організму, які, щоправда, відносно мало змінюються протягом життя, але утворюють систему базових детермінуючих чинників разом із психофізіологічними особливостями людини й зовні заданими ландшафтно-кліматичними й культурними умови її життєдіяльності. Ці чинники, по-перше, є універсальними першопричинами суб'єктивної моделі СЖ, тому що відокремлені від динаміки трансформації СЖ виду Номо у процесі філогенезу, і, по-друге, становлять *методологічну основу* комплексної діагностики СЖ. До того ж, аналізуючи динаміку трансформації СЖ на ранніх етапах антропогенезу, доходимо висновку, що прості й складні умовні рефлекси розглядаються як керуючі оператори першого метасистемного переходу у філогенезі, внаслідок чого *інтегральними структурними дескрипторами* процесу трансформації будуть психофізіологічні особливості й морфофункціональні характеристики особистості.

На зміну морфофункціональному чиннику еволюції СЖ приходить соціальний, який з'являється як еволюційна детермінанта тільки після того, як примітивні антропоїди стали здатними до здійснення розумової діяльності. За підсумками другого метасистемного переходу виділяються такі керуючі оператори, як інтелект і мова, унаслідок чого їхні функціональні характеристики слушно розглядати як *базові об'єктивні дескриптори* трансформації СЖ в онтогенезі (наприклад, рівень інтелектуального розвитку, тип інтелекту, інтелектуальна креативність, ступінь розвитку пам'яті, номінативна та експресивна функції мовлення й т. ін.).

Соціальний фактор як визначальна детермінанта СЖ виникає на етапі третього метасистемного переходу. Він являє собою сукупність колективних уявлень про закони життя спільноти й з'являється у точці сходження філогенезу й онтогенезу представників виду Номо. Керуючими операторами цього переходу є рефлексія і смисли, унаслідок чого *базовими суб'єктивними дескрипторами* трансформації СЖ в онтогенезі стають такі характеристики особистості, як здатність до смислотворення, рівень розвитку рефлексії, ціннісно-смілова ієрархія, глибинні ціннісно-сміслові (ментальні) утворення у вигляді системи цінностей, смислів і смислових відношень суб'єкта, які він формує на етапі своєї соціалізації у ранньому віці або ж збагачує їх цінностями й смислами, котрі сформувалися шляхом конструктивно й критично опрацьованого життєвого досвіду.

ВИСНОВКИ

1. Головною психологічною особливістю антропогенезу є просування психічної еволюції в напрямку психічного самоспричинення, що має розглядатися як найважливіша характеристика СЖ людини. З системно-філософських позицій виникнення цієї характерної ознаки доречно розглядати як позначку тієї межі, де збігаються філогенез та онтогенез представників виду Номо.

2. До універсальних *сміслових дескрипторів СЖ*, що склалися у процесі філогенезу, належать суб'єктивні уявлення про себе, про інших, про світ предметних речей, соціальних явищ, а також про власні можливості впливати на життя. Керуючі метасистемні оператори (рефлексія, смисли, інтелект, морфофункціональні особливості аналізаторних систем людини) розглядаються як *структурні дескриптори* моделі СЖ. Розмежовані смислові та структурні дескриптори, що розглядаються як змістовні та відповідно структурні компоненти названої суб'єктивної моделі.

3. Основним критерієм якісної оцінки СЖ особистості є сформоване у процесі філогенезу уявлення про його конструктивність, що становить *функціональний дескриптор СЖ* та спирається на наявність збігу чи відмінностей системи індивідуальних уявлень особи про життя й соціально прийнятні норми. Унаслідок цього *дескрипторами якісної оцінки СЖ* є ступінь неузгодженості суб'єктивних уявлень і соціально прийнятних норм щодо того, як треба жити; відмінність у суб'єктивній значущості колективно прийнятих і власних уявлень про життя, а також показник відносної якісної оцінки способу життя як міри розходження суб'єктивних і зовні нав'язаних колективних норм.

1. Алексеев А.Н. Драматическая социология и социологическая ауторефлексия / А.Н. Алексеев. – СПб.: Норма, 2003. – С.442-547.

2. Гальперин П.Я. Введение в психологию / П.Я. Гальперин. – М.: Наука, 1976. – С. 34-89.

3. Ганзен В.А. Системные описания в психологии / В.А. Ганзен. – М.: Прогресс, 1990. – С.25-78, 100-115.

4. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1959. – 331 с.

5. Особистісний вибір: психологія відчаю та надії [зб. статей Інституту соціальної та політичної психології / за ред. Т.М.Титаренко]. – К.: Міленіум, 2005. – 336 с.

6. Поддьяков А.Н. Решение комплексных проблем в неклассической парадигме // Теория и методология психологии: Постнеклассическая перспектива / А.Н. Поддьяков. – М.: Изд-во "Институт психологии РАН", 2007. – С. 136–156.

7. Поршнев Б.Ф. О начале человеческой истории (проблемы палеопсихологии) / Б.Ф. Поршнев. – М.: Изд-во “Мысль”, 1974. – 256 с.

8. Психология личности и образ жизни: [сб. статей АН СССР Ин-та психологии / отв. ред. Шорохова Е.В. и др.]. – М.: Наука, 1987. – 219 с.

9. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание / С.Л. Рубинштейн. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1957. – 226 с.

10. Савченко Т.Н., Головина Г.М. Субъективное качество жизни: подходы, методы, оценки, прикладные исследования / Т.Н. Савченко, Г.М. Головина. – М.: ИП РАН, 2006. – С. 35–70.

11. Турчин В.Ф. Феномен науки: Кибернетический подход к эволюции / В.Ф. Турчин. – М.: Прогресс, 2000. – С. 20–32, 42–57.

12. Шпет Г.Г. Психология социального бытия / Г.Г. Шпет. – М.: Мысль, 1996. – С. 45–89.

13. Schwartz S., Bardi A. Value hierarchies across cultures: Taking a similarities perspective // Journal of Cross-Cultural Psychology. – 2001. – Vol. 32. – P. 268–290.

АНОТАЦІЯ

Некрасова Ілона Миколаївна.

Підходи до діагностики способу життя людини.

У статті вперше описані методологічні основи діагностики способу життя людини як комплексного психологічного конструкта. На підставі використання системного підходу й міждисциплінарної моделі проведеного теоретичного дослідження виділені змістовні, структурні і функціональні дескриптори діагностики суб'єктивної моделі способу життя. Охарактеризована теорія метасистемної трансформації способу життя у філогенезі, що може розглядатися як авторська спроба методологічної оптимізації комплексної психологічної діагностики даного конструкта.

АННОТАЦИЯ

Некрасова Илона Николаевна.

Подходы к диагностике способа жизни человека.

В статье впервые описаны методологические основы диагностики образа жизни человека как комплексного психологического конструкта. На основе использования системного подхода и междисциплинарной модели проведенного теоретического исследования выделены содержательные, структурные и функциональные дескрипторы диагностики субъективной модели образа жизни. Представлена теория метасистемной трансформации образа жизни в филогенезе, что может рассматриваться как авторская попытка методологической оптимизации комплексной психологической диагностики данного конструкта.

ANNOTATION

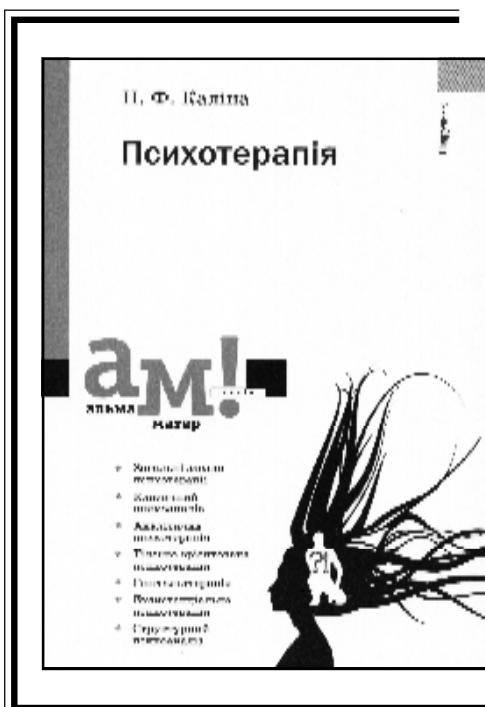
Nekrasova Ilona.

Approaches to Diagnostics as the Way of Human Life.

In the article for the first time the methodological basis of a diagnostics of the way of human's life as a complex psychological construct has been described. On the grounds of a system approach and interdisciplinary model of carried out theoretical research the contextual, structural and functional descriptors of a diagnostics of a subjective model of the way of life are selected. The theory of meta-system transformation of the way of life in philo-genesis has been characterized. It can be taken as the author's attempt of methodological efficiency of complex psychological diagnostics of the construct.

Надійшла до редакції 05.11.2010.

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Каліна Н. Ф.

Психотерапія : підручник / Н. Ф. Каліна. — К. : Академвидав, 2010. — 288 с. (Серія «Альма-матер»).

Для лікування неврозів, подолання труднощів і перешкод на життєвому шляху, звільнення від негативних переживань і душевного болю, актуалізації резервів особистісного зростання найефективніша наукова психотерапія. Представники різних психотерапевтичних напрямів та шкіл, маючи єдину мету, використовують специфічні підходи, методи, техніки досягнення результату. Всі ці питання, як і загальні засади психотерапії, системно розглянуто у пропонованому підручнику. Особливо докладно проаналізовано прийоми і методи психоаналізу, юнгіанства, гештальттерапії, когнітивного, екзистенційного, гуманістичного підходів, тілесно орієнтованої психотерапії, структурного психоаналізу.

Для студентів вищих навчальних закладів.